

Peyami Safa

BİR
TEREDDÜDÜN
ROMANI

📧 / otukennesriyat

YAYIN NU: 16
EDEBÎ ESERLER: 7

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-505-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım:1933
2. Basım:1968, Ötüken
37. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Düzeltili: Abdullah Ezik

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2023

Peyami Safa (2 Nisan 1899-15 Haziran 1961)

2 Nisan 1899'da İstanbul Gedikpaşa'da doğdu. Babası Şair İsmail Safa, annesi Server Bedia Hanım'dır. Bir buçuk yaşındayken babası Sivas'ta öldü. İlk öğrenimine Gedikpaşa'da Menbaül-İrfan Mektebi'nde başladı. Eğitimi devam ederken dokuz yaşında, sağ kolunda ortaya çıkan kemik veremi yüzünden uzun bir hastalık dönemi geçirdi (1908). 1910'da başladığı Vefa İdadisi'ni bu hastalık ve geçim darlığı sebebiyle bırakmak zorunda kaldı. *Bir Mekteplinin Hatıratı / Karanlıklar Kralı* (1913) adlı ilk kitabını Vefa İdadisi'ndeki öğrenciliği sırasında çıkardı. Tiyatro eğitimi almak için Darülbeyazıt imtihanlarına girdi, kazandı, ancak devam etmedi (1914). Posta-Telgraf Nezareti'nde göreve başladı. Ardından Boğaziçi'ndeki Rehber-i İttihad Mektebi'ne muallim olarak girdi (1917). Bu dönemde *Fağfur*, *Servet-i Fünûn* ve *İctihad*'da yazdı. Bir süre Düyun-ı Umumiye İdaresi'nde çalıştı (1918).

Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Yirminci Asır* gazetesini çıkardı (1919). *Yirminci Asır* kapandıktan sonra *Tercüman-ı Hakikat* ve *Tasvir-i Efkâr* (1922), Cumhuriyet'in ilânının ardından *Son Telgraf*, *Son Saat* ve *Son Posta* gazetelerinde çalıştı. 1924 yılında Server Bedi takma adıyla meşhur Cingöz Recai tipini yarattı. Halil Lutfi (Dördüncü) ile birlikte *Büyük Yol* adlı bir gazete çıkardı (1925). Aynı tarihlerde hem Server Bedi hem Peyami Safa imzasıyla *Cumhuriyet*'te yazdı. Bu gazeteyle ilişkisini fıkra yazarı ve edebiyat sayfası yöneticisi olarak aralıklarla sürdürdü (1928-1940). *Resimli Ay*, *Hareket* dergilerinde yazdı. Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Hafta* dergisini çıkardı. (1935). *Hafta*'nın ardından *Kültür Haftası*'nı çıkardı.

Cumhuriyet'ten sonra *Yeni Mecmua*, *Tasvir-i Efkâr*, *Çınaraltı*, *Büyük Doğu*, *Vakit* ve *Ulus* gazetesinde yazmaya başladı (1949-1953). Bursa'dan milletvekili adayı oldu ancak seçimi kazanamadı (1950).

Peyami Safa bir süre sonra *Türk Düşüncesi* dergisini yayımlamaya başladı (Aralık 1953) ve *Milliyet* gazetesi yazı kadrosunda yer aldı (1 Ekim 1954). Ardından *Tercüman*'a geçti (Mart 1959). *Büyük Doğu*'da ve *Havadis* gazetesinde yazdı (21 Temmuz 1960). *Düşünen Adam* dergisinde (5 Ocak 1961) ve *Son Havadis* gazetesinde (10 Mart 1961) yazmaya başladı. 15 Haziran 1961 tarihinde Çiftelavazlar'da öldü ve Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Peyami Safa'nın 1914-1961 yılları arasında gerçek ismiyle ve Server Bedi, Çömez, Serazad, Safiye Peyman, Bedia Servet gibi takma adlarla yazdığı süreli yayınlar şunlardır: *Gazete: Büyük Yol, Cumhuriyet, Havadis, Milliyet, Son Havadis, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Tasvir, Tasvir-i Efkâr, Tercüman, Tercümân-ı Hakikat, Ulus, Vakit, Yirminci Asır*. Dergi: *Aydabir, Aydede,*

Bozkurt, Büyük Doğu, Çınaraltı, Düşünen Adam, Edebiyat Gazetesi, Fağfur, Hafta, Hareket, Hayat, Heray, İctihad, İslâm Mecmuası, Kültür Haftası, Resimli Ay, Resimli Şark, Seksoloji, Servet-i Fünûn, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Türk Yurdu, Türklük, Yedigün, Yeni Çağ, Yeni İstiklâl, Yeni Mecmua, Yeni Türk Mecmuası.

Eserleri. Hikâyeleri. 1. Gençliğimiz (1922). 2. Siyah Beyaz Hikâyeler (1923). 3. Ateş Böcekleri (1925). 4. İstanbul Hikâyeleri (tarihsiz). 5. Hikâyeler. İlk Defa Bütün Hikâyeleri Bir Arada (1980). Asrın Hikâyeleri'yle Siyah Beyaz Hikâyeler, Ateş Böcekleri ve Resimli Ay mecmuasının 1930 yılında verdiği Resimli Hikâyeler ilâvesindeki hikâyeler Halil Açıkğöz tarafından bir araya getirilmiştir.

Romanları. 1. Sözde Kızlar (1922). 2. Şimşek (1923). 3. Mahşer (1924). 4. Bir Akşamdı (1924). 5. Canan (1925). 6. Dokuzuncu Hariciye Koşuşu (1930). 7. Fatih-Harbiye (1931). 8. Bir Tereddüdün Romanı (1933). 9. Matmazel Noraliya'nın Koltuğu (1949). 10. Yalnızız (1951). 11. Biz İnsanlar (1959). Peyami Safa'nın ayrıca Gün Doğuyor adlı bir piyesi yayımlanmıştır (1937). Ayrıca Server Bedi takma adıyla çok sayıda roman ve hikâye kitabı yayımlamış, tefrika etmiştir. Bu eserler de Ötügen Neşriyat tarafından Server Bedi Külliyyatı başlığı altında 2018 yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır.

Diğer Eserleri. 1. Türk İnkılâbına Bakışlar (1938). 2. Felsefi Buhran (1939). 3. Millet ve İnsan (1943). İkinci baskısı Nasyonalizm adıyla yapılmıştır (1961). 4. Mahutlar (1959). 5. Sosyalizm (1961). 6. Mistisizm (1961). 7. Doğu-Batı Sentezi (1962). 8. Kızıl Çocuğa Mektuplar (1971). Yukarıdaki üç eseri ayrıca Nasyonalizm-Sosyalizm-Mistisizm adıyla bir arada basılmıştır (1975).

Büyük Avrupa Anketi (1938) adlı eseri Peyami Safa'nın 1936 yılında çıktığı Avrupa seyahatini anlatır. Peyami Safa'nın çeşitli gazete ve dergilerdeki yazılarından seçmeler konularına göre tasnif edilerek "Objektif" adı altında basılmıştır: Osmanlıca, Türkçe, Uydurmaca (1970); Sanat, Edebiyat, Tenkit (1971); Sosyalizm Marksizm Komünizm (1971); Din, İnkılâp, İrtica (1971); Kadın, Aşk, Aile (1973); Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar (1976); Eğitim, Gençlik, Üniversite (1976); Yirminci Asır, Avrupa ve Biz (1976). Peyami Safa, Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabeti (1929), Cumhuriyet Mekteplerine Kıraat (I-IV, 1929), Yeni Talebe Mektupları (1930), Büyük Mektep Nümuneleri (1932), Türk Grameri (1941), Dil Bilgisi (1942), Türkçe İzahlı Fransız Grameri (1948) gibi ders kitapları da kaleme almıştır.

MUALLÂ kendisine çok tavsiye edilen bu kitabı okumakta hâlâ tereddüt ediyordu. Yapraklarını çevirdi. “Beni yalnız bırakmayınız!” diye başlayan bir sahifenin yukarısından ortalarına doğru gözleri, satırların basamaklarını ikişer üçer atlayarak aşağıya kadar inmişti. Bir kaç yerde hep aynı cümle: “Beni yalnız bırakmayınız!”

Gene o sahifelerde can çekişmesine benzeyen bulantılarla karışık baş dönmeleri, titremeler ve baygınlıklar; yarı karanlıklarda avuçlarını yanaklarına kapamış ve dehşete düşmüş kadınlar, başı dizlerinin arasına doğru sarkmış bir adam gölgesi, boğulmalar ve çırpınmalar, beyaz bir savrulmuş içinde lapalaşan insan kalabalıkları, çanlar, haykırışlar...

Sahifeleri çevirdi. Gözlerine ilişen satırların uyandırdığı parça parça hayalleri birbirine ekliyor ve kitapla kendisi arasındaki yabancılığı azaltmak için mevzuyu biraz kavramaya müsait, umumi bir fikir edinmeye çalışıyordu. Fakat, cüzlerden külle doğru ilk hamlede gitmek isteyen tecessüs birdenbire hızını alamamıştı. Gözleri başka bir sahifenin ortalarına takıldı:

- “Bak! Şu ışıklar birdenbire sönuverse... İşte ölüm!”

Parlak bir güneş ortalığı kesiyordu; ve düşündü ki ölüm güneşin negatiftir, onun için geceye benzetiliyor.”

Başka bir sahife açtı: “... Ölüme ve güneşe, diyor, sabit bir gözle bakılamaz.”

Hep ölüm. Gözlerini kapadı. Kendi içine çevrilince simsiyah ve çok parlak bir maddeye bakıyor da kamaşıyormuş gibi sıkılan ruhunda, bu kitabı okumak için duyduğu ilk arzunun buruştuğunu hissediyordu.

Gözlerini açtı ve kitabı kapadı. Fakat parmağı yapraklarının arasında kalmıştı. Biraz durdu ve kitabı tekrar açtı. Sahifeleri karıştırırken, belki forma başında olduğu için sık sık aynı yerinden açılan kitabın o cümlesine tesadüf etti: “Beni yalnız bırakmayınız!”

Bu üç kelimededen yükselen imdat çılgılığı, Muallâ'nın küçük ve müphem¹ parçalara bölünen dikkatini artık iyice kendisine çekmişti. Satırları geriye doğru çabucak atlayarak, bir vaka hikâye eden sahifenin başını buldu ve okudu:

“Bir iki defa yarım uyanmıştı. Cilalı bir derinliğin içinde, karanlıklara doğru çıkıp sönerek yuvarlanan bir parıltı görüyor, ne olduğunu bilmiyordu. Yalnız, bir defasında, bunun pencereden gelen ve elbise dolabının karanlık aynasında boğulan gün ışığı olduğunu anlamıştı. Fakat bu karanlıkların ve parıltıların tesiri, dolabı ve pencereyi seçecek bir idrak haline gelir gelmez bayılıyor, kendinden geçiyordu. Birkaç defa, böyle, yarım uyanışlar içinde kendini kaybetti.

“Nihayet gözlerini iyice açmıştı. Bu sefer tam uyanış. Renkleri ve çizgileri iyice sallandıktan sonra yerli yerine oturarak biçimlerinin kabartmaları meydana çıkan büyük eşyayı tanımış, isimlerini hatırlamış ve uyandığını anlamıştı. Fakat henüz nerede olduğunu bilmiyordu. İçinde bir hatırlama korkusu var. Bütün mazi, bir tehlikeden uzaklaşır gibi hâlin şuurundan kaçıyor.

“Gözlerini etrafa çevirdi. Pencerenin yanında gördüğü bir musluk, ona, birdenbire nerede olduğunu buldurmuştu: Otel. Fakat o kadar. Buraya niçin geldiğini düşünmesine müsaade etmeyen, korku ile karışık ağır bir his, içinden dışarı çıkarak havada ağırlaşıyor, göze görünmeyen büyük bir madde tazyikiyle göğsünün üstüne yükleniyor, soluğunu kesiyordu. Vücudu, yatakla yorgan arasındaki boşlukta,

¹ **müphem:** Ne olduğu kesin olarak anlaşılamayan, belirsiz, açık olmayan.

ince bir çizgi hâlinde, hiçbir yere değmeden sallanıyormuş gibi hafif. Bir yerini kıvıldatmak istiyor, fakat muvaffak olup olamadığını anlamıyor. Bütün vücudu kendisinden kaçıyor gibi. Ellerinin yorgan üstünde olduğunu âdeta biraz düşünerek buluyor. Kendisine nüzul inmediğinden şüphe edecek kadar zihninde fikir uzanışları yok; yalnız derin bir korku içinde yoğrularak teşekkül eden zayıf bir irade ile, ellerinin parmaklarını sıkıyor, tırnaklarının avucuna geçişini hafifçe duyuyordu. Biraz kıvıldamaya çalıştı. Bu güç değil. Yastık örtüsüyle yorgan çarşafının dokunusunu hissetmeden kolaylıkla dönebilmişti. Vücudu yeni soğumuş bir sıcak su içinde yüzüyor gibi. Gene arka üstü yattı. O vakit, su içinde bulunduğu hissi kaybolmaya başlamıştı. Bu su yavaş yavaş çekiliyor ve yatağın içi kuruyordu. Fakat bu sefer de şiltede ve örtülerde bir yapışkanlık.

“Çok terlediğini anlıyordu. Hâlâ da bütün vücudunda hatta kemiklerinin ve karnının içinde garip bir titreme, karnıncalanma, buruk bir ürperme var. Ve ter, ter, ter. Nefes alırken içinin titrediğini âdeta kulağıyla duyuyor. Geceyi müphem olarak hatırlamaya başladı. Otelin büyük kapısında üç gölge. Sonra bu dörde çıkıyor ve ikiye iniyordu.

“Bazen bunların yalnız gözlerini ve bazen de yalnız seslerini hatırlıyordu. “Çay iç!” diyordu biri. Sonra şuuru kararardı. Bütün bu hatıraların yerini bir tek duygu, fena bir duygu, fenayım, fena oluyorum, çok fenayım duygusu kapladı. Gözleri bir noktaya ilişip kalıyordu ve derece derece körleşiyor ve aydınlıktan karanlığa inen yokuşun sonlarında rüyetini² kaybediyordu. Sonra büyük bir korku ile gözlerini açıyordu. Benliğini canına bağlayan yegâne duygu üstünde bu korkunun müthiş bir ağırlığı var. Göğsünde, karnında, bir yerlerinde gezinen bir şeylerle beraber, ekşi gazlar halinde, sanki bu fena his de ağızından çıkıyor, fakat

² rüyet: Görme, görüş, bakma.

bitmiyordu. Bu hal çok uzun, saniyelerce, belki de iki üç dakika sürmüştü.

Başını sola doğru çevirdi. Kendinden dışarıda bir yarım arayan, imdat isteyen bakışları, cansız ve kuru eşyaya sürtünerek yoruluyor ve rastgele bir noktaya düşerek olduğu gibi kalıyordu; bir aralık yatağının başucundaki dolabın üstüne ilişmişti. Evvela hiçbir şey görmeden oraya bakıp durdu. Yavaş yavaş sürahi, bardak, tabla gibi cam eşyanın parıltıları gözlerini ayıltıyordu. Fakat bunları birbirinden ayıramadı. Sonra bir gazetenin beyazını mermerden iyice fark etmek için azar azar, fakat ısrarlı bir gayret göstermeye başladı. Gitgide muvaffak oluyordu; ve nihayet hepsini görebildi: Sürahi, bardak, tabla, sigara paketi, bir gazete, kitaplar ve bir şeyler arasında, ağzına kadar dolu bir çay fincanı, bunu görür görmez, içinde bir ses parlayıp söndü: “Çay iç!” Sonra gene otelin kapısı. Uzanıp kısalan, çoğalış azalan karartılar. “Çay iç!” diyordu bir tanesi. Ve gözleri büyüyerek hiç kırılmadan, yüzüne doğru yanaşiyor ve tekrar ediyordu. “Açılırsın diyordu, çay iç, çay iç, açılırsın!”

“Kulağında kalan ve dirilmeğe başlayan bu sesleri, mânâsından ziyade kuvvetli tonu, edası ve “ç” harfinin bu kelimelerde fazla bulunması delaletiyle hatırlıyordu. Hep o ses, hâlâ, bazen iki nokta kadar küçülüp uzaklaşıyor ve kulağında çınılıyordu: “Çay iç, çay iç, çay iç.”

Otelciye de emretmişlerdi:

- “Odasına çay götürünüz!

- “Çay iç. Çay, çay, açılırsın, çay iç.

Boynu uzadı ve bakışları fincanı ağzına kadar dolduran soğumuş çayın derinliklerinde bir dalıp çıktı. Fakat hemen gözlerini kapamıştı. Birdenbire, bütün vücudunu allak bulak eden şiddetli bir sarsıntı, bir titreme, bir göz karartısı, bir bulantı... Alt çenesi her yerinden fazla titriyordu. Korku ile gözlerini açtı ve gene o soğuk çayı gördü. Üstünde sigar-

ra külleri yüzüyordu. Kara kırmızı bir su. Dibinde, kıyılmış kertenkele ve yılan parçaları varmış gibi, midisini bulandırmıştı. Gecenin bütün pis havasını esneyişleri, nefesleri, geçirtiler ve gecenin bütün zehirini içine çekerek ağır ağır soğuyan bu çaydan o kadar iğrendi ki hızla yatağın içinde doğrulmak istedi. Fakat birdenbire, ağzından...”

Muallâ kitabı kapadı. Hayır! Okuyamayacak. Bir roman kahramanı, her şeyden evvel, kendisiyle beraber yaşanacak sevimli bir arkadaş olmalıdır. Muallâ'nın böyle ne kadar dostları var. Onun için, ekseriya, romandan ziyade meşhur adamların hayatlarını anlatan hakiki eserler okumuştur. Bu kitabın da ismi öyle bir şey vaat ediyor: “*Bir Adamın Hayatı.*” Ne hayat! Muharrir mi? Kim bu adam? Muharrir olacak. Türk. Niçin böyle bir otelin yatağında kıvranıp duruyor? Aman o çay.

Muallâ bundan evvel Vagner'in hayatına dair bir kitap okumuştur. Şimdi, içinde, ondan kalan tadı arıyor. Bu kitabı elinden bıraktı ve başucundan ayırmadığı öteki eseri aldı, sevdiği ve etrafını çizdiği sayfeleri açtı:

Boğucu rüyaları arasında, harikulade güzel bir mırıltı ile ve alnında sıcak dudakların dokunuşunu hissederek uyanan Vagner'in karısından ayrılışı. Gündüzleri susan ve geceleri de gondolların uzaklardan gelen şarkılarıyla boğuk ses veren eski Venedik'in ruhu. Şuraya buraya serpilmiş, namütenahi³ bir çizgi üstünde sıralanan yassı adalar.

Trista'nın ikinci perdesini yazarken Vagner'in geçirdiği ruhi anlar nerede? “Gökte parlayan yıldızlar ve etrafımda deniz- mazi nerede, âti nerede? Pembe ve saf bir aydınlık içinde hep yıldızlar görüyorum ve sandalım küreklerin tatlı şıpırtıları arasında kaybolup gidiyor.”

Fakat bu iki eserin uyandırdığı hayaller birbirine karış-

³ nâmütenâhî: Sonu olmayan, sonsuz.

maya başlamıştı. Venedik gecelerinin uğultuları arasında bir otel kapısı. Gölgeler uzanıp kısalıyor. Gondollardan gelen şarkıların içinde keskin bir ses “Çay iç, çay, çay iç!” ve üstünde sigara külleri yüzen kara kırmızı bir su. Pembe ve saf bir aydınlık içinde hep yıldızlar görüyorum. Evet, niçin böyle bir otelin yatağında kıvranıyor? Kimdir o gölgeler?

Muallâ yeniden o Türkçe kitabı eline aldı, bıraktığı yeri buldu ve okumaya devam etti:

“Yatağın kenarına oturmuş bir elinin tırnaklarını öteki elinin bileğine geçirerek şiddetli bir ıspazmozla⁴ mücadele ediyordu. Vücudu iki kattı. Uzanmaktan korkuyordu. Başını yastığa bir daha koyacak olursa şiltenin uçurumlarında kaybolacağını sanıyordu. Ayağa kalkarak üç adım ötedeki musluğa kadar gitmeyi denedi. İkinci adımda, yere düşmemek için kollarını uzattı ve musluğun taşını tuttu. Başını öne doğru sarkmıştı ve birdenbire şiddetlenen yeni bir ıspazmoz içinde gözleri karardı ve kustu. Artık ayakta duracak hâlde değildi ve kendini yatağa attı. Açılması lazım geldiği hâlde fenalığı çoğalıyordu. Avuçlarıyla yorganı didiklemeye başladı. “Bir gelen olsa,” diye düşünmüştü; fakat sesinin dışarıdan duyulmayacağını ve ne kadar kendini zorlasa daha fazla bağıramayacağını anlıyordu.

Aklına hizmetçiyi çağırmaya mahsus elektrik zili geldi. Yatağa yüzükoyun kapanmıştı. Bu zil düğmesinin nerede olduğunu hatırlamaya çalışıyordu. Başını hafifçe kaldırdı. Karyolanın başında bir tel sarkıyor. Bu mu? Gözlerini bu telin sonuna kadar yavaş yavaş indirerek bir elektrik düğmesi gördü. Kolunu o tarafa doğru uzattı. Fakat gözleri kararıyor ve parmakları düğmeyi tutamıyordu. Büyük bir gayret sarf etti ve nihayet düğmeye bastı. Fakat zil çalacağı yerde dolabın üstündeki abajurun lambası yanmıştı. Zil düğmesi değilmiş. Başını tekrar yastığın üstüne düşürdü. Zil

⁴ ıspazmoz: Aşırı titreme, çırpınma, kasılma.

düğmesi. Şimdi bütün ümitlerini ona bağlamıştı. Kemik düğmenin küçük beyaz yuvarlağı, muhayyilesinde, bütün öteki hayalleri söndüren hâkim ve parlak bir nokta hâlinde sertleşiyordu. Nerede bu düğme. Oraya kadar gelebilirmi? Yerini hatırlayarak bulamayacağını anlayınca, düğmeyi gözleriyle aramaya karar verdi. Bir taraftan da hayalden düğmeyi buluyor ve ona var kuvvetiyle basıyordu. Gözleriyle odanın içini iyice kavrayabilmek için arka üstü yatması lazımdı. Vücudunun büyük sarsıntılara dayanmadığını anladığı için yavaş yavaş döndü. Fakat gözlerini odanın duvarlarında gezdirmek güç. Bebeklerin küçük bir kavis çizmesi bile başını döndürüyor. Birkaç defa gözlerini kapamaya mecbur oldu. Muhayyilesinde hep o kemik düğmenin küçük, parlak ve beyaz yuvarlağını görüyordu.

“Nihayet, son açılışında, gözleri oda kapısının sağ kanadı üstüne düştü. Biraz daha sağa doğru meyletti ve orada, kemik düğmenin küçük beyaz yuvarlağını gördü. Hakikat olup olmadığını anlayabilmek için gözlerini beyaz noktanın üstüne dikey ve kuru bütün beynini sıkarak o beyaz nokta üstüne dikkatinden bir damla akıtmak istiyordu. Sonra emin oldu: Elektrik düğmesi orada. Vücudu o noktanın üstüne atılmak için, gerilip gevşedi. Yatakla kapı arasındaki mesafe, korkusunun artması nispetinde uzuyor ve beyaz küçük nokta uzaklaşıyor, sisler ve karaltılar içinde kayboluyordu. Oraya kadar gidebilmek için bir tecrübe yapmaya karar vermişti. Kendini hiç sarsmadan bir bacağını karyolanın yanından sarkıttı, arkasından ötekini ve bir ayağını gererek uzatıyor, yere değıdirmeye çalışıyordu. Fakat parmakları yere dokununca, şiddetli bir refleks hareketiyle bacağı kasıldı ve dizleri bükülerek vücudu takallüs⁵ etti. İspazmoz artmış ve vücudu iradesinin emirlerinden tamamıyla çıkmıştı. O vakte kadar gizli ve müphem bir su-

⁵ takallüs: Büzüşme, çekilme, kasılma.

rette içinde gezinen ölüm korkusu, bu sefer, soğuk bir parıltı gibi şuurunu kaplamıştı. “Ölüyorum!” diye düşündü. Ellerin ve ayaklarının soğuduğunu duyuyordu. Fakat bu “ölüyorum” fikri onu birdenbire yerinden fırlattı. Hiç düşünmeden yataktan atlamıştı. Kapıya doğru iki adım atınca gidemeyeceğini anlayarak tekrar musluğun taşına tutundu. Yeniden boşaltıyordu. Musluğun taşında kırmızı renkler gördü: Kan; midesinden kan geliyordu.”

Muallâ uzaklardan bir ses duyar gibi oldu. İyice işitmemişti. Gözlerinin içinde esen şiddetli bir rüzgârla karanlık bir otel odası ve sesler, karartılar, gölgeler savruluyordu.

Dışarıdan gelen ses, içindeki sese ve gölgelere karışıyor, bazen hepsini dağıtarak bir alev gibi yayılıyor ve daralıyor, hatırlanmasıyla, unutulması bir olan kısa bir anlayış ânı hâlinde kalıyordu. Bu ses yavaş yavaş kuvvetlenmeye ve ilk önce kulak sinirleriyle idraki arasında gezinen buğu hâlinde, hafif bir duygu iken şişmeye ve sertleşmeye başladı. Yakınlaşıyor ve büyüyordu.

Nihayet Muallâ’yı kitabına bağlayan bütün hayalleri kesti:

- Muallâ Hanım, Muallâ Hanım!

Kız birdenbire silkindi ve başını kitabın sayfelerinden kaldırdı; hizmetçi, ta yanı başında, tekrar ediyordu:

- Muallâ Hanım, yemek hazır, kitaba çok dalmışsınız, buyurunuz!

Muallâ sofrada konuşmadı. Yemek de yiyemiyordu. Buna dikkat eden annesi, izahat isteyen bir şey sormuştu. Muallâ’nın boynu ileri doğru biraz uzadı ve kaşları iki ince hareketle yukarı kalktı. Onun boynu ile kaşları arasındaki münasebetin mânâsını annesi ekseriya hissederdi. Bu tevekkülle karışan bir memnuniyetsizliğin ifadesiydi. Fakat Muallâ’ya kendinden mi, yoksa annesinin sualinden mi geliyordu? Hanımefendi bunu merak etti.

- “Hasta mısınız?” diye sordu.

Bu defa, annesinin sesinde, tahakkümden ziyade şefkatin derecesini kâfi bulduğu için Muallâ cevap verdi:

- Hayır, bir kitap okuyordum...

Ablası Melahat sordu:

- Raif’in getirdiği kitap mı?

- Evet.

- Çok methetti o, nasıl?

Muallâ, bir otel odasında niçin kıvrandığını hâlâ anlamadığı ve merak ettiği o romandaki adamı düşünerek:

- “Enteresan!” dedi.

Sonra bir takım fena esneyişler, nefesler, kan, soğuk bir çay hatırlayarak mırıldandı:

- Fakat iğrenç...

Hep ölüm fikri veren parça parça birçok hayalleri de hatırlayarak:

- Hep ölüm, dedi. Ölümün lakırdısı çok geçiyor içinde.

- Sana böyle yemek yedirmeyecekse bu kitap... diye kabadı Hanımefendinin sesi.

Fakat Muallâ’nın isteksizlikle bir yemişi ikiye bölmeye çalışan bıçağı, o sert maddeyi ansızın yararak keskin bir sesle tabağa vurmuştu. Bu gürültü, Muallâ’nın her türlü ihtarlara karşı içinden gelen reaksiyonu ifade ettiği için, annesinin sözünü yarıda kesti. Yemişin bir parçası dışarı fırlayacak kadar tabağın kenarına gelmişti. Büyük çekirdeğin de ikiye bölündüğü görülüyor ve bıçağı bastıran eldeki asabi kararsızlığın derecesi hissediliyordu.

Muallâ o parçayı tabağın kenarından ortaya çekmeye cesaret edemedi; onu sofradakilerin bakışlarıyla ağırlaştırmış sanıyordu. Hafifçe bıçağı bıraktı ve kalktı.

Oteldeki adamın ne olduğunu öğrenmeye gidiyordu. Kitabı okumaya devam etti:

Bu kanı görünce gözlerini kapamıştı. Musluğun taşını

tutan ellerinden omuzuna kadar vücudunun bir kısım ağırlığını taşıyan kolları titriyor ve başı öne sarkıyordu. Gene ve daha kuvvetli “ölüyorum” fikri.

Birdenbire doğruldu ve bu sefer iki büyük adımla kendisini kapının yanına attı, kanada tutunarak titreyen elini düğmenin tarafına doğru uzattı ve nihayet düğmeye bastı.

Muslukta bir istasyon yaparak yatağına dönmüştü. Hizmetçinin ihmalini sarsacak derecede zile kuvvetle basıp basmadığını düşünerek ayak sesleri bekleyen bütün dikkati içinde gözlerini kapıya dikti. Anahtar deliğinin üstündeki anahtarı görünce, dışarıdan gelecek olana kapıyı açmak için yataktan bir daha kalkmaya mecbur olmak korkusuyla geceyi hatırlamaya çalıştı.

Kapıyı kilitlemiş miydi? Hiçbir şey hatırlamıyordu. Bir daha kapıya kadar gitmeye muvaffak olacak mıydı? Ayak sesi bekleyen kulağı, uğultular içinde, odanın dışındaki bütün sesleri ayıklamak için diriliyor, fakat hep kördüğüm hâline gelen seslerin karışıklığı içinde uğultular başını ağrıttacak kadar çoğalıyordu. Sıcak ve tozlu bir günün öğle güneşi altında eriyerek birbirine bulaşan bu sesler arasında otomobil kornaları ve tramvay çanları bile sertliklerini kaybederek pelteleşmiş bir halde kulak zarına yapışıyorlardı. Pencereden gelen bu şehir seslerinin cihetini bile tayin edemiyordu. Gözleri kapının topuzu ile anahtar deliğinin bulunduğu saha üstünden hiç ayrılmadı.

Ölüm karşısında yalnız kalmanın dehşeti, ölüm korkusunu bile bastırarak bir şiddetle artıyordu. Haykırmak istedi. Ona ses ve can, aynı şey gibi geliyordu ve bağıracak olursa ağzından bir çığlıkla beraber canının da çıkmasından korktu. En sevdiklerini hatırlıyordu. Şimdi birinden biri burada olsa... Otel odalarında aşinasız ve sessiz can verenlere ağlamayı tavsiye eden lirik bir mısra aklından geçti.

İnsanlardaki yalnızlık korkusunun, bütün hayatı müd-

detince şuurlu ve ekseriya şuursuz olarak hissettikleri ölüm tehdidi karşısında birleşmek ihtiyacıyla olan alakasını anlıyor, cemiyetle ölüm arasındaki münasebetin sırrına eriyordu. Bir anda ölüm ona cemiyetin yaratıcısı gibi göründü; milyarlarca insanın üstünde bir kara ışık gibi uzanan bu en büyük korkusunun altında herkesin birbirine sokulmasındaki ihtiyacın ehemmiyetini hissediyordu. Halden anlayan beşerî alaka ile dolu bir insan gözünün bir bakış anında toplanan imdat ve yardım kuvvetini anladı. Hep açılmasını beklediği kapının aralığında görmeye can attığı şey, bu bir an sürececek bakıştı.

Aşağı katta bir gürültü. Oraya kadar ok gibi giden dik-katiyle bu gürültüyü yakaladı ve takip etmeye başladı. Ayak sesine benziyordu. Ağır ağır ve tahtalar arasında boğulan tutuk akislerle yükseliyordu. Bir aralık durdu ve kayboldu. Bir kapı açılıp kapanması. Gıcırtilar. Sonra tekrar ayak sesi. Oda kapısına yaklaşıyordu.

Yatağın içinde dikildi. Kapı vuruluyordu.

- “Giriniz!” dedi.

Fakat gene kapı vuruluyordu. Sesini duyuramadığını anlayarak daha kuvvetle tekrar etti:

- “Giriniz!”

Topuz dönmüştü. Kanat bir esnedi ve kapı açıldı. Bu otele başka defa gelişlerinde kendisinden her sabah kahve getirmesini istediği ve saati sorduğu ve daima her şeye karşı derin şikâyetini büyük bir sükût içinde gizlemeye çalışan, fakat bu gayretin yüzündeki akislerinde şikâyetinin çılgınlıkları daha fazla duyulan ihtiyar hizmetçi kadın, eşikte ona yorgun ve boş gözlerle baktı. Kafasında, bir emir bekleyen kulaklarından başka hiçbir yerinin çalışmadığı ve gözlerinin görmek istemeyerek baktığı belliydi.

Hasta ağzını açtı, ellerini uzattı, havada salladı ve kesik birkaç nefes alırken topladığı kuvvetle:

- “Çabuk, diyebildi, bir doktor!

Kendisinden büyük hareketler beklediği hizmetçi, yerinden kımıldamıyordu. Ölümle onun bu esrarengiz hareketliliği arasında bir alaka sezer gibi olan hasta kollarını havada salladı.

- “Çabuk, doktor, doktor çağırınız! dedi bir daha.

Sonra yatağa arka üstü düştü. Kararan gözleri önüne yığılan karanlıkların tüneli içinde ihtiyar hizmetçinin açık renkli elbisesi, üflenen bir ışık gibi derhal söndü. Ayak sesleri, ağır ağır uzaklaşıyordu. Hasta bu sesleri daha çabuk yürütmek için hayalinde itiyordu. Her adımın bir merdiven basamağındaki boğuk ve tıkanık gürültüsü, kulağında sonu gelmeyen bir akisle uzuyordu. Sonra tekrar uğultular, çınlamalar, hangi istikametten geldiği belli olmayan çan, insan sesleri, çılgınlıklar, haykırışmalar, satıcı naraları...

Başını yastığa koyduktan sonra vücudunun aşağı kısmı kendiliğinden yukarı kalkıyormuş gibi oluyordu, başı ağırlaşıyor ve bütün vücudu yüksek bir yerden boşluklara hızla iniyordu; arada bir kuvvetli bir titremeden sonra kendine geliyor ve bir parmağıyla kulağının arkasındaki sinire gayriihtiyari, bütün kuvvetiyle basıyordu. Şu doktor gelinceye kadar sağ kalabilse. Öldürücü bir kalp aksesinin⁶ bazen saatlerce sürebileceğini gayet iyi biliyor. Fakat belli olmaz. En fena şekilde zehirlenmiş olduğunu hissediyordu. O vakit gecenin bir safhası hatırına geldi: Büyük bir kapının demir parmaklıkları önünde açtığı kâğıdın içindekilerini eline boşaltırken karanlıkta yuvarlaklarından beyaz bakışlar fırlayan bir çift göz ansızın birer tabak kadar büyüyerek yüzüne yaklaşıyor, alçak ve keskin bir ses iğne gibi içine geçerek ona: “Ölürsün, ölürsün, öleceksin!” diyordu. Sonra hatıraları karıştı: Çok parlak, fakat hiç aydınlatmayan ışıklar, ter-

⁶ kalp aksesisi: Kalp krizi.

sine dönerek bir ok gibi toprağa saplanan mağaralar ve ateş gibi yakan bir karanlığın ortasında sıçrayan kırmızı gürültüler ve “Öleceksin, emin ol ki ölürsün!” diyen ses ve büyük yuvarlakların içinden fırlayan beyaz bakışlar...

Titreyerek silkindi. Geceyi hatırlamak istemiyordu. Elini nabzına götürdü, fakat birdenbire çekti; biliyordu ki sınırlara ve kalbe ait bir aksenin tezahürleri üstünde koyulaşan dikkat, vehimleri artırır ve fena bir otosükjesyonla⁷ buhranı çoğaltır. İyi olduğunu zannetmeye çalışıyordu. Fakat can çekişmesine benzeyen bir mide bulantısı, telkinini yarıda bırakıyordu.

Ansızın yeni ve büyük bir fenalık geçirmeye başladı. İçinde garip bir sıkışma, ezilip, büzülme duyuyordu. Her yeri takallüs etti. Bacakları kasılmış, dizleri gerilmiş, bükülmüş ve karnına yaklaşmıştı. Elini kalbinin üstüne götürdü. Çarpıntının sesi gayet sık, fakat hafif ve uzaktan geliyor. İntizam yok. Derhal ümidi kesilmişti, öleceğini anlamış.

Gözleri kapıda, yumrukları sıkılmış, ağzı açık, nefesleri sık sık, başı sağa devrilmiş, alnında soğuk terler, kulakları uğultulu ve tıkalı, alt çenesi titrek, dudakları sarkık, ağzının içi kupkuru, dili hissiz ve damağına yapışık, yutkunuşları zahmetli, göğsünün içi dar ve büzülmüş, adalelerinde ürperişler, damarlarında bir karıncalanma ve kemikleri erimiş gibi ve etleri çınlıyor gibi, ayakları soğuk.

Kulağının dikkati, otelin içindeki anlaşılmaz ve karışık sesler arasında, ümitsiz ve yorgun, dolaşiyor. Aradığı şey hep yaklaşan bir ayak sesi ve kapının kanadında bir kımıldanış, fakat bir an düşündü: Ne yapacak doktor? Şırıngasını beraber getirir mi? Hizmetçi kadın ona vaziyeti anlatabildi mi? Ya anlatamadı ise? Ya doktor alelade bir dâhilî hasta zanneder de tedariksiz gelirse?

⁷ otosükjesyon: Kendi kendini bazı fikirlere alıştırma, kendine fikir aşılama.

İnlemeye başladı. Korkudan mı? Kalbinin etrafındaki sıkışma artıyordu ve can acısından daha müthiş bir ızdırap veriyordu. Elini kalbinin üstüne bastı, yüzükoyun döndü ve kıvrandı, çırpınıyordu. Can çekiştiğini zannetti. Şuuru birden aydınlanmıştı: O gece yatağında değil, mezarda ve toprağın içinde bulunacağını düşündü. Toprağın içinde bulunmak hayali onu yerinden sıçratmıştı. Yatakta birdenbire dimdik oturdu ve parmaklarını saçlarının arasına soktu.

Gözleri hep kapıda. Gelmiyorlar. Ölüm karşısında insanın yalnızlığı, boğuluyor. Saçlarını çekti, çekti. Gelmiyorlar. Bir örümcek ağının içinden bakıyor gibi, kapıya saplanan gözleri bulanıyor, karıncalanıyor ve her şeyi titrek görüyordu. Kapının kanadı sallanıyor gibi, fakat açılmıyor. Gelen yok. Yapayalnız ölecek. Bütün hayatında yalnız kalmıştı. Yalnızlığın korkunç yüzünü tadıyordu, ona biraz ısınmış ve epey alışmıştı. Fakat bu sefer, bu müthiş, bu korkunç, bu dehşet, dehşet! Avazı çıktığı kadar haykırmak istiyor. Fakat artık sesinin çıkacağından da emin değil. Bazen kalbinin hafif ve sık çarpıntıları arasında, ansızın tokmak gibi vuruşlar var. Derin bir nefes almak ihtiyacıyla titreyerek havayı zorla içine çekmek istiyor, fakat bu teneffüs yarıda kalıyor.

Boğulmak üzere, anlıyor. Çabuk bir şey yapmak lazım. Ne olursa olsun, kendini tekrar yataktan aşağı attı ve kapı istikametine doğru yürüdü. Birdenbire gözleri karardığı için hiçbir şey görmüyordu. Zaman garip bir surette uzadı. Yataktan ineli bir iki saniyeden fazla geçmemiş olması lazım geldiği hâlde kendini saatlerden beri yürüyor ve saatlerce yürüyecek sandı. O kadar yorgun. Ve sisler arasında giden bir gemi hissiyle ilerliyordu. Ansızın bir yere çarptı ve sarsıldı. Gözlerinin içindeki örümcek ağları biraz çözülmüştü. Önünü görebildi. Karyolanın tahtasına çarpmıştı. Muntazam yürüyemeyeceğini anlayarak kendini ileriye doğru attı. Bu sefer çenesi ve bir omuzu keskin bir

şeye vurmuştu ve elleri kaypak bir maddeye sürtünerek aşağıya doğru kaydı. Gözlerinin önünde, yukardan aşağı kadar inen keskin bir çizgi vardı. Ne olduğunu anlamıyordu. Gözlerini iyice açtı: Aynalı dolabın köşesine düşmüştü. Kapı sağ tarafta. Ve dolaba dokunarak kendini kapıya attı ve parmağını zile bastı. Elini çekmiyordu. Bastı, bastı.

Vücudu yere yıkılmak üzere idi. Kapıya ve duvara tutunan elleri, yukardan aşağı, boydan boya kayıyordu. Yere düşerse öleceğini sanıyordu. Hep kendini koruma inisiyatiyle büyük bir gayret daha sarfetti ve yatağa koştu. Yüzükoyun düşmüştü.

Koridordaki ayak sesleri ona yeni bir gayret daha vermişti. Ağır ağır doğruldu. Yatağın kenarında sarkarak oturuyordu.

Kapının eşiginde hizmetçiyi görünce daha uzun nefesler almaya başlamıştı. Göğsünün hareketleriyle meramını anlatmaya çalışıyordu. Fakat hizmetçide gene bir hareket yok. Gene o perdelenmiş gözlerinden kudurtucu bir mânâsızlık fışkırıyor.

Hasta inledi:

- “Nerede doktor? Nerede? Çabuk... Fenayım...”

“Ölüyorum, diyemiyordu. Korkuyordu. Bir şeyden, belki otelin nizamlarından, belki de kendi kendine fena telkin yapmaktan korkuyordu. Bir kere daha:

- “Fenayım... Çok...” diye inledi.

Niçin bu kadın eşikten içeri girmiyordu? Niçin oraya kakılı duruyordu? Nerede doktor?

Hizmetçi kadın başını öne doğru biraz uzattı:

- Gidiyor, dedi, şimdi musyo.

Bu musyo da kimdir, nedir, nereye gidiyor, ne diyor bu kadın?

- Musyo?

- Evet, gidiyor şimdi çağıracak, doktor!

Hizmetçi kadın hemen uzaklaştı. Hastanın başı öne düşmüştü. “Gel gitme!” diye bağırıyordu. Felaket. Daha doktor çağırmaya giden olmamış, daha gidecekler.”

Muallâ derin bir nefes alıp bıraktı ve kitabı kapadı. Hiçbir şey düşünmeden kendini bu kitabın uyandırdığı hayallere salıveriyordu.

Kalktı. Okuduklarının tesirinden kurtulmak için vazoların yerlerini değiştirdi ve çiçekleri düzeltilti. Onların iç açan renkleriyle ruhunu yıkamak ve kitaptaki otel odasının karanlıklarını dışarı çıkarmak istiyordu. Birkaç defa derin derin nefes aldı. Âdeta kalbinin üstünde bir tazyik var.

Hâlâ şu romandaki adamın otelde niçin kıvrandığını anlayamamıştı. Yirmi sahife içinde hep aynı hikâyeye.

Saate baktı ve bitişik salona geçti. Ablası orada. Biraz sonra gelecek misafirlere dair konuştular. Muallâ elini kalbinin üstüne götürmüştü. Ablasının buna dikkat ettiğini görünce izahat vermekten kaçmak için arkasını döndü ve pencereye doğru gitti. Fakat bu hareketiyle sofradaki vaziyeti arasında bir münasebet olduğunu sezen ablası, kitabı hatırlayarak sordu:

- Gene okudun mu?

- Evet.

- Nasıl?

- Anlamadım ama. Hem enteresan, hem değil. Bir şey işte. Göğüs darlığına uğratacak beni.

- Nedir? Korkunç mu?

- Öyle gibi bir şey, yirmi sahife okudum, romandaki adam daha bir kere rahat nefes alamadı. Ölecek mi, kalacak mı, anlaşılmıyor. Yarı fizyolojik, yarı psikolojik bir tahlil gibi bir şey işte.

Sonra gene misafirlerden bahsettiler.

Onlardan biri, iki saat sonra, masanın üstünde duran kitabı eline alarak Muallâ'ya sormuştu:

- Nasıl bu?

- Daha anlamadım. Siz okudunuz mu?

- Hayır. Fakat muharririni tanıyorum. Hiçbir kitabını okumadım.

- Ben bir iki tane okudum. Her kitabında hastalıktan biraz bahis vardır. Fakat burada garip bir kalp aksesi anlıyor. Ve uzun uzun. Böyle giderse bütün kitap bir adamın yarım saatlik hayatını anlatmakla geçecek. Fakat “*Bir Adamın Hayatı*” koymuş adını. Ben “*biographie romane*”leri severim. Bunu da öyle zannettim.

Muallâ çok kitap okumazdı. Çoğunun sahifelerini karıştırır, daima tereddüt içinde kalır ve beğenmeyince kitabı elinden bırakırdı. Fakat bir kere de beğenirse onu tekrar tekrar okur, elinden düşürmez. Konağın kütüphanesinde ciltleri kopmuş, yaprakları kirlenmiş ve yıpranmış, köşeleri bükülmüş, orasına burasına işaretler konmuş, sahife kenarları ve satır altları kalemle çizilmiş kitaplar Muallâ'nın sevdikleridir; çoğu, romandan ziyade, meşhur adamların hayatlarına ait ecnebi eserleridir. Bu kitapların yaşanmış olmaları, başkalarının tecrübeleriyle Muallâ'nın ruhunun ihsas,⁸ görgü ve intiba taraflarını zenginleştiriyor.

- Ben, dedi, okuduğum kitabın kahramanlarını sevmek isterim; onları dostum farz ediyorum, hep kendileriyle beraber yaşıyorum ve yanımdan ayrılmalarını istemiyorum. Onun için bir kitabın kahramanını... Hatta pek çok sevmeliyim. Senelerce aynı kitabı tekrar tekrar okuduğum vardır. Öyle bir kitap arıyorum ki bütün hayatımda bıkmadan hep onu okuyayım.

- Müfritsiniz.⁹

- Belki; bence kitap demek bir defa okumak için yazılan şey değildir. Bazı tanıdıklarım haftada üç dört tane okuyor-

⁸ **ihsas:** Üstü kapalı anlatma, sezdirme, duyum.

⁹ **müfrit:** Aşırı.

lar. Onlara hayret ediyorum. Kitap. Nasıl diyeyim... İçinde yaşadığımız ev gibi olmalı, vatan gibi olmalı, ona alışmalıyız, bağlanmalıyız, köşesini bucağını gayet iyi tanımalıyız, her noktasına hatıralarımız karışmalı. Değil mi? Bir musiki parçası gibi... Her vakit başka başka eserler okuyanlar, iki üç günde bir dostlarını, evlerini, vatanlarını değiştiren insanlara benzemezler mi? Belki bunun için her yerde pek çok kitap çıkıyor, fakat iyileri ne kadar az.

- Evet, kitap okumak bir sanattır; belki de yazmak kadar güç bir sanat. Onun için muharrirler, yalnız muharrirlerin okuması için yazmalıdırlar. Kari¹⁰ ile muharrir arasındaki seviye aynı derecede olmazsa anlaşmanın imkânı kalır mı?

- Tamamıyla böyle düşünüyorum.

Bahis umumileşti. Bu kitabın muharririne dair herkes bildiğini söylüyordu. Onun hayatında sefalet, hastalık ve sefahat¹¹ gibi üç unsurdan başka hiçbir şey bulunmadığını iddia edenler oldu. “Eserleri de öyledir.” dediler. Elden ele dolaşan bu kitap, bir doktorun elinde kalmıştı:

- “Biliyor musunuz?” diye söze başladı ve böyle marazi kitap yazan muharrirlere teşekkür etti; “çünkü,” dedi, “böyle kitapları okuyanlar hastalanıyorlar. Ve bize geliyorlar.” Sonra kitapların kari üzerindeki telkini hakkında fikirlerini söyledi; “Bence,” diye devam etti, “marazî bir kitabın mikroptan farkı yoktur, insanı hasta eder.” Sonra misaller getirdi. Başta mahut “Verther” misali. Arkasından mahut vecize: “Ne kadar insan Verther’i okuduğu için intihar etmiştir.” Kıssadan hisse: “Genç kızlarımızın kütüphanelerine ne dikkat etmeliyiz.”

Ve:

¹⁰ kari: Okuyucu.

¹¹ sefahat: Eğlence ve zevk düşkünlüğü, uçarılık; sahip olduğu maddi serveti sonunu hiç düşünmeden ve gereksiz yere harcama.

- Muallâ Hanım, dedi doktor bey, size yaşamak enerjisi-
ni verecek kitaplar tavsiye ederim.

Sonra:

- Ben kendimi böyle yetiştirdim, dedi doktor bey.

Ve daha ne misaller getirmedi, ne hikâyeler anlatmadı doktor bey, fakat kendini dinleyenler arasında Muallâ yoktu, salondan müphem bir tarzda çıkmıştı ve sofalarda gagesiz ve sebepsiz yürürken, sanki bir insan sesi, kulağına; “Beni yalnız bırakmayınız!” diye bağıyordu. Muallâ hemen düşünmüştü: “Acaba otele doktor geldi mi?” Kitabı o anda okumaya devam etmek istiyordu. Fakat salona döndü.

O gün misafirler hep kitaplardan bahsettiler, doktor bey hep yaşama enerjisi veren eserlerin methinde bulundu.

Muallâ hep; “Acaba otele doktor geldi mi?” diye düşündü ve misafirler gider gitmez kitabı açtı:

Hava, hava! Boğuluyordu. Nefes almakta iyice güçlük çekmeye başladı. Küçük dolabın üstündeki gazeteyi alarak yüzüne sallamak istemişti. Fakat başı döndü ve gazete elinden düştü.

Ölüm pahasına hareketler yapmak mecburiyetinde olduğunu anlıyordu. Çıplak ayaklarını iskarpinlerine geçirmek ve pantolonunu çekmek için büyük bir gayret sarf etti.

Son kuvvetini topladı ve kendini odadan dışarı attı. Karanlık sofada hiçbir şey görmeden, mesafe katedip etmediğini anlamadan kollarını ileri uzatarak yürüyordu. Elleri bir yere değdi. Gözlerini iyice açarak bulunduğu noktayı görmeye çalıştı. Başka bir odanın kapısında idi. İçerde bir adam olmak ihtimaliyle kapıya hafif bir yumruk vurdu. Fakat bekleyemiyordu. Merdivenlerden duvara sürtünerek indi. Aşağı katın sofasında, ayağında pantolon, belinden yukarısı çıplak bir adamla karşılaştı. Bu adam hareketsiz duruyor ve ona, karanlıkta mânâsı görünmeyen acaip gözlerle bakıyordu.

Hasta yere düşmemek için arkasını duvara dayadı ve inledi:

- Çabuk... Doktor!
- Şimdi gidiyorum.

Hasta gene duvarlara sürtünerek kendini alt katın merdivenlerine attı. Hâlimden anlamadıklarını görüyordu, ne olursa olsun kendini sokağa, insanların arasına atmak istiyordu, belinden yukarısı çıplak adam arkasından geliyordu.

- Şimdi, diyordu, gidiyorum doktora... Böyle aşağı inmeyiniz, üşüyeceksiniz.

Belki onu alelade bir gripili sanıyordu, aceleye lüzum görmüyordu, birkaç kere, üst üste:

- “Üşüyeceksiniz!” diyordu; “odanıza çıkınız, yatınız. İyice örtünüz!” diyordu; “Ben şimdi doktoru alırm geliyim, şimdi, şimdi!” diyordu.

Fakat kendisinin ve hastanın “şimdi”leri arasındaki farkı bilmiyordu.

Hasta alt kattaki salona kadar gitti ve bir kanepenin üstüne düştü. Başu dizlerinin arasında sarkarak inliyordu. Yüzüne serpilerek suyla biraz doğruldu. Etrafında, avuçlarını yüzlerine kapamış ve dehşete düşmüş kadınlar.

- “Neniz var?” diye sordu biri.

Hasta inliyordu. Ağzının etrafında köpükler belirmeğe başladı. Kulağına yaklaşan ağızlardan gelen sesleri güç duyuyordu.

- Neniz var?
- Doktor...

Sonra müthiş kelimeyi söyledi:

- Ölüyorum!

Ve kanepenin üstüne boylu boyuna düştü. Artık hiç ses işitmiyor ve etrafında hiçbir hareket hissetmiyordu. Bir aralık başını kaldırdı ve:

- “Hava!” diye inledi.